

VAN BINNEN NAAR BUITEN

Onderwijsprogramma
over de unieke havenkanalen
op Goeree-Overflakkee

OPDRACHTEN
VOORTGEZET
ONDERWIJS

DE OPDRACHTEN

TOELICHTING OPDRACHT 1 ONTSTAANSGESCHIEDENIS HAVENKANALEN GOEREE-OVERFLAKKEE ONDERBOUW VOORTGEZET ONDERWIJS

Leerdoelen

Leerlingen leren:

- Wat havenkanalen zijn en waar deze te vinden zijn op Goeree-Overflakkee.
- Waarom ze bijzonder zijn voor Goeree-Overflakkee.
- Wat inpoldering te maken heeft met het ontstaan van de havenkanalen.
- Elementen van inpoldering (dijken, sluisen, etc) te herkennen in en rond de havenkanalen.

Erfgoedlocaties

Haven en havenkanaal in Middelharnis.

Aansluiting canon van Goeree-Overflakkee

Dirksland Sas - Begaanbaar houden van de havens

Bronnen

- bovenstaand venster van de Canon van Goeree-Overflakkee
- de kaarten zijn digitaal bijgevoegd
- begrippenlijst Havenkanalen

Tips voor de leraar

- Voel u vrij in het aanpassen van de opdracht. Kort het in of breid het uit. U bepaalt zelf welke leeractiviteiten het beste passen bij uw leerlingen en de tijd die hiervoor beschikbaar is.
- Gebruik de achtergrondinformatie in de handleiding om het onderwerp 'Het ontstaan van de havenkanalen' in te leiden bij uw leerlingen. Geef op basis van deze informatie eventueel een korte samenvatting.
- De leerlingen kunnen zelfstandig aan de slag met de opdracht.
- U kunt ook de opdracht verwerken in klassikale lessen over dit onderwerp. Gebruikt u daarvoor 'de lesopzet bovenbouw' in deze handleiding.
- Let bij uw beoordeling van de resultaten van uw leerlingen niet alleen op de juiste antwoorden, maar ook op het product dat ze opleveren, de argumenten, de motivatie, de samenwerking, de werkhouding en het gebruik van bronnen. U kunt de leerdoelen gebruiken om te toetsen wat geleerd is.

OPDRACHT 1

ONTSTAANSGESCHIEDENIS HAVENKANALEN GOEREE-OVERFLAKKEE

De opdracht is onderdeel van de opdrachtenserie over de havenkanalen op Goeree-Overflakkee.

RANGSCHIKKEN

1 Wat weet je al?

- Weet jij wat een havenkanaal is? Uit welke woorden bestaat het begrip? Wat zou het betekenen?
- Heb jij wel eens eerder van de havenkanalen op Goeree-Overflakkee gehoord? Wat weet jij er al van? Noem drie dingen.

2 Zoek op de kaart van Goeree-Overflakkee naar de havenkanalen.

- Hoeveel havenkanalen tel je?
- Waar liggen ze? Bij welke dorpen?
- Hoe heten de havenkanalen?
- Hoe lopen de havenkanalen? Wat valt jou op?

3 Lees de tekst over Dirksland Sas in de canon van Goeree-Overflakkee. De canon vind je op de website van het streekarchief.

- Waarom waren de havens van levensbelang voor de dorpen op Goeree-Overflakkee?
- Waarom zijn de havenkanalen ontstaan?
- Wat was een terugkerend probleem voor de havens op het eiland?
- Wat is een ander woord voor schutsluis?
- Waarom is de haven van Dirksland nu afgesloten?

4 Grip op de begrippen

- Beschrijf nu in je eigen woorden wat een havenkanaal is.
- Bestudeer de begrippenlijst. Welke begrippen zijn nieuw? Welke kende je al? Zoek op internet naar afbeeldingen van minimaal 5 begrippen.

Werk de antwoorden uit en bewaar ze.

RESEARCH

Onderzoek de haven en het havenkanaal van Middelharnis. Neem deze vragen en de begrippenlijst mee.

5 Wandel van de haven en de start van het havenkanaal naar het einde van het havenkanaal.

- Kruis aan welke onderdelen je ziet tijdens deze wandeling. Maak van alle onderdelen een foto.
 Sluis Schutsluis Achterhaven
 Boezem Dam Dijk Havenhoofd
 Jaagpad Kade Kanaal Spui
 Spuikom
- Welke elementen/begrippen uit de begrippenlijst zijn nog meer te zien in Middelharnis?

6 Loop verder langs het havenkanaal.

Zoek een hoger punt.

- Zie je de polder tussen het water en de haven?
 Ja Nee
- Zie je dijken?
 Ja Nee
- Wat zie je nog meer tussen de zee en de haven?
- Hoe ver ligt Middelharnis nu van het water, het Haringvliet af? Schat de afstand.
- Loop naar het Haringvliet. Maak onderweg foto's van het polderlandschap. Gebruik de tips voor het maken van jouw landschapsfoto's.

7 Hoe zou het er hier honderd jaar geleden hebben uitgezien aan de haven en langs het havenkanaal?

- Noem drie verschillen met nu.
- Wat zou hetzelfde zijn gebleven? Noem drie overeenkomsten met nu.

REDENEER

- Schrijf een tekst voor een toeristische website over de historie van de havenkanalen. Beschrijf waarom en hoe de havenkanalen zijn ontstaan aan de hand van oude kaarten van Goeree-Overflakkee. Geef ook aan waarom men vindt dat de havenkanalen bewaard moeten worden voor later.

ZOZ
Tips om een
goede land-
schapsfoto
te maken!

ZO MAAK JE EEN GOEDE LANDSCHAPSFOTO

- **‘Aan de horizon’**
Zoek in je beeld naar de horizonlijn. Wil je de voorgrond in je foto benadrukken dan plaats je de horizonlijn boven in beeld. Wil je de achtergrond benadrukken dan plaats je deze lijn onder in beeld. Zorg sowieso voor een rechte horizonlijn in een landschapsfoto.
- **‘Lekker zonnetje’**
Houd rekening met de stand van de zon. Als je tegen de zon in fotografeert, kunnen de foto's wazig of te donker worden.
- **‘Foto met een luchtje’**
Mooie wolken voegen iets toe aan je foto. Saaie luchten meestal niet. Als je geen tijd hebt om op een fotogenieke lucht te wachten, kantel dan je camera om zo min mogelijk lucht op de foto te krijgen.
- **‘Foto met een verhaal’**
Een foto van een landschap laat zich lezen als een verhaal, met een begin, midden en een eind. Zoek bij het maken van je foto naar interessante details in de voorgrond, zoals stenen of hout. Zo leid je de kijker naar het hoofdonderwerp.
- **‘Staand of liggend’**
Als je de camera horizontaal vasthoudt in plaats van verticaal verleg je het accent. Een horizontale compositie benadrukt de ruimte. Een verticale positie benadrukt de hoogte en is geschikt voor hoge structuren, zoals bomen.
- **‘Vanuit een onverwachte hoek’**
Wees creatief! Kies een verrassend standpunt.

Wist je dat in het streekarchief van alles wordt bewaard over het verleden van Goeree-Overflakkee? Nieuwsgierig? Kom eens langs!

DE OPDRACHTEN

TOELICHTING OPDRACHT 2 DE VISSERIJ EN DE HAVENKANALEN OP GOEREE-OVERFLAKKEE ONDERBOUW VOORTGEZET ONDERWIJS

Leerdoelen

Leerlingen leren:

- Hoe belangrijk de visserij was voor Goeree-Overflakkee.
- Hoe en op welke vissen werd gevestigd.
- Welke rol de havenkanalen speelden bij de visserij op het eiland.
- Wat nu de rol is van de visserij op het eiland.

Erfgoedlocaties

Haven en havenkanaal Middelharnis.

Aansluiting canon van Goeree-Overflakkee

- Oprichting visafslag Middelharnis - Middelharnis groeit als vissersplaats
- Vergaan van de MD-1 - Ondergang van de visserij in Middelharnis

Bronnen

- Bovenstaande vensters van de canon van Goeree-Overflakkee zijn te vinden op de website van het streekarchief.
- Historische foto's van visserij en vissersschepen op Goeree-Overflakkee.

Bekijk van de digitale presentatie de fotonummers
2-4-6-16-17-24-25

Tips voor de leraar

- Voel u vrij in het aanpassen van de opdracht. Kort het in of breid het uit. U bepaalt zelf welke leeractiviteiten het beste passen bij uw leerlingen en de tijd die hiervoor beschikbaar is.
- Gebruik de achtergrondinformatie in de handleiding om het onderwerp 'De visserij en de havenkanalen op Goeree-Overflakkee' in te leiden bij uw leerlingen. Geef op basis van deze informatie eventueel een korte samenvatting.
- Breid uw lessen uit met de ontwikkelingen door de Deltawerken en afsluiting havenkanalen die invloed hebben gehad op de visserij. Denk aan: verandering van zout water naar zoet en de soorten vis. Besteed ook aandacht aan het nieuwe 'Kierbesluit', waarmee geregeld wordt dat er af en toe zout water wordt ingelaten. Dit is belangrijk voor de vismigratie.
- De leerlingen kunnen zelfstandig aan de slag met de opdracht.
- Regel interviews met mensen uit Middelharnis die in de visserij hebben gewerkt voor de Research-opdracht in de haven.
- U kunt ook de opdracht verwerken in klassikale lessen over dit onderwerp. Gebruikt u daarvoor 'de lesopzet bovenbouw' in deze handleiding.
- Let bij uw beoordeling van de resultaten van uw leerlingen niet alleen op de juiste antwoorden, maar ook op het product dat ze opleveren, de argumenten, de motivatie, de samenwerking, de werkhouding en het gebruik van bronnen. U kunt de leerdoelen gebruiken om te toetsen wat geleerd is.

OPDRACHT 2

DE VISSERIJ EN DE HAVENKANALEN OP GOEREE-OVERFLAKKEE

De opdracht is onderdeel van de opdrachtenserie over de havenkanalen op Goeree-Overflakkee.

RANGSCHIKKEN

1 Wat weet je al?

- a Schrijf vijf dingen op die je weet over de visserij en de havenkanalen op Goeree-Overflakkee.
- b Ken je mensen die werken of werkten in de visserij?
- c Eet jij wel eens vis? Wat voor vis eet je dan? Uit welk water komt deze vis? En wat is je lievelingsrecept?

2 Bestudeer de bron: 'Het vergaan van MD-1' in de canon van Goeree-Overflakkee en beantwoord de volgende vragen. De canon vind je op de website van het streekarchief.

- a Waarom werd de vis duur betaald?
- b Wanneer voer het laatste vissersschip uit de haven van Middelharnis?
- c Waarom verdween de visserij uit Middelharnis?
- d Wat is een kofjekokertje? Waar zou die naam vandaan komen?
- e Er is ook een boek geschreven over het leven van een kofjekokertje aan boord van een schip: 'Kofjekokertje en het spookschip van Middelharnis' (Cor van den Tol). Ken je dit boek? Zo niet, ga op internet op zoek naar dit verhaal. Geef een korte samenvatting.
- f Beschrijf hoe volgens jou het leven was voor een 12-jarig kofjekokertje op zo'n vissersboot.

3 Bestudeer de bron: 'Oprichting visafslag Middelharnis' in de canon van Goeree-Overflakkee. De canon vind je op de website van het streekarchief. Bekijk de oude foto's over de visserij.

- a Welke soorten vissersboten ken je? Welke soorten zie je op deze foto's?
- b Zoek uit op welke soorten vis werd gevestigd in Middelharnis.
- c Vis jij wel eens of ken je iemand die vist? Welke vissen vang je dan?
- d Bekijk de foto van de vissersboten in de haven van Middelharnis. Wat valt je op?

Werk de antwoorden uit en bewaar ze.

RESEARCH

Ga naar de haven van Middelharnis op zoek naar de sporen van de visserij. Gebruik de vragen.

- 4 Lees de tekst hieronder. Welke sporen van de visserij rond de haven van Middelharnis kun jij nog terugvinden? Maak foto's van alle sporen die jij nu nog terugvindt.

Rond de haven staan nog enkele oude pakhuizen en vissershuisjes. Op de hoek van het Vingerling staat een beeld van het Kofjekokertje. Ook is er nog een oude scheepswerf. Verder zijn er de huizen van de twee reders Kolff en Slis. De woning en het kantoor van reder Kolff was aan de Voorstraat 36. Boven de deur zien we het familiewapen en een druiventros, de heer Kolff was namelijk ook wijnhandelaar. Reder Slis woonde aan de andere kant van de Voorstraat op nummer 9. Hij had zijn kantoor in twee huisjes aan het Vingerling, de nummers 25 en 27.

5 Bekijk het beeld van het Kofjekokertje.

- a Wat valt je op aan dit beeld?
- b Beschrijf zijn kleding.
- c Wat heeft hij in zijn hand?

6 In Middelharnis, op de Menheerse werf, ligt de Beugsloep MD10 Hendrika Johanna.

- a Bekijk het schip van alle kanten. Wat valt je op?
- b Hoe groot is de boot? Schat de afmetingen.
- c Maak foto's van het schip.
- d Waar zou het kofjekokertje hebben geslapen? Hoe lijkt je dat?
- e Waarom ligt het schip nu hier en waarom zou men dit schip willen bewaren voor later?

- 7 Je hebt bij opdracht 3 oude foto's van de visserij en de haven van Middelharnis bestudeerd. Noem 3 opvallende verschillen met hoe het er nu uit ziet in de haven.

8 Houd een interview met iemand die heeft gewerkt in de visserij. Gebruik de volgende vragen. Bedenk zelf ook nog 3 vragen.

- a Wanneer werkte u in de visserij?
- b Hoe oud was u toen u daar ging werken?
- c Op wat voor soort vissersboot heeft u gewerkt?
- d Op welke vissen werd gevestigd?
- e Wat was het leukste dat u ooit heeft meegemaakt op het schip?
- f Wat was minder leuk aan het werken in de visserij?
- g Waarom is er nu geen visserij meer in Middelharnis?

REDENEER

Schrijf een krantenartikel waarin je de volgende vragen beantwoordt:

- a Welke rol speelden de havenkanalen bij de visserij?
- b Waarom is er steeds minder visserij op het eiland?
- c Hoe zie jij de toekomst van de havenkanalen op het eiland?

Wist je dat in het streekarchief van alles wordt bewaard over het verleden van Goeree-Overflakkee?

Nieuwsgierig? Ga eens langs!

DE OPDRACHTEN

TOELICHTING OPDRACHT 3 WONEN ROND DE HAVENKANALEN - MONUMENTEN ONDERBOUW VOORTGEZET ONDERWIJS

Leerdoelen

Leerlingen leren:

- Wat monumenten zijn.
- Hoe de woningbouw veranderd is door de jaren heen rond de haven en het havenkanaal van Middelharnis.
- Hoe men rond 1900 en 1950 leefde en woonde in Middelharnis.
- Welk bijzonder verhaal monumenten kunnen vertellen over het wonen rond de havenkanalen.

Erfgoedlocaties

Monumenten rond de haven en het havenkanaal van Middelharnis.

Aansluiting canon van Goeree-Overflakkee

- “Resultaten van een woningonderzoek” - Aanleg riolering en woningverbetering
- “Het nieuwe wonen” - Woningbouwverenigingen aan de slag

Bronnen

- Bovenstaande vensters van de canon van Goeree-Overflakkee zijn te vinden op de website van het streekarchief.
- Plattegrond van de groei van de bebouwing rond haven/havenkanaal Middelharnis. http://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_rijksmonumenten_in_Middelharnis
- Een foto en beschrijving van een monument rond de haven van Middelharnis: Scheepswerf Peeman, zie www.menheersewerf.nl
- Thema: wonen in de jaren '50, foto's modelwoningen Middelharnis: zie canon Goeree-Overflakkee: venster 'het nieuwe wonen'.

Tips voor de leraar

- Voel u vrij in het aanpassen van de opdracht. Kort het in of breid het uit. U bepaalt zelf welke leeractiviteiten het beste passen bij uw leerlingen en de tijd die hiervoor beschikbaar is.
- Gebruik de achtergrondinformatie in de handleiding om het onderwerp 'Wonen rond de havenkanalen' in te leiden bij uw leerlingen. Geef op basis van deze informatie eventueel een korte samenvatting.
- Breid uw lessen uit door aandacht te besteden aan de Woningwet en de sociale kwestie rond 1900. Onder de sociale kwestie vallen woon- en arbeidsomstandigheden.
- De leerlingen kunnen zelfstandig aan de slag met de opdracht.
- U kunt ook de opdracht verwerken in klassikale lessen over dit onderwerp. Gebruikt u daarvoor 'de lesopzet bovenbouw' in deze handleiding.
- Let bij uw beoordeling van de resultaten van uw leerlingen niet alleen op de juiste antwoorden, maar ook op het product dat ze opleveren, de argumenten, de motivatie, de samenwerking en de werkhouding. U kunt de leerdoelen gebruiken om te toetsen wat geleerd is.

OPDRACHT 3

WONEN ROND DE HAVENKANALEN - MONUMENTEN

De opdracht is onderdeel van de opdrachtenserie over de havenkanalen op Goeree-Overflakkee.

RANGSCHIKKEN

1 Wat weet je al?

- Wat weet jij al over het wonen rond de havenkanalen op Goeree-Overflakkee? Noem drie dingen.
- Weet jij wat een monument is? Zoek het begrip op in een woordenboek of op internet.
- Geef een definitie van het begrip monument in je eigen woorden.
- Ken jij monumenten in of rond Middelharnis? Waar staan deze monumenten?
- Ook rond de haven en het havenkanaal van Middelharnis staan monumenten. Een bijzonder monument is de voormalige scheepswerf: de Menheerse werf. Zoek het verhaal op dat bij dit monument hoort. Kijk op: www.menheersewerf.nl

2 Wat weet jij over hoe men vroeger woonde en leefde in Middelharnis? Lees de tekst: 'Resultaten van een woningonderzoek' in de canon van Goeree-Overflakkee. Beantwoord de vragen.

- Wat waren de grootste problemen volgens het woningonderzoek in Middelharnis? Noem er 3.
- Wat was de functie van de karreman?

Lees de tekst: 'Het nieuwe wonen' in de canon van Goeree-Overflakkee.

- In 1947 wordt ook een woningonderzoek gedaan. Wat zijn de conclusies?
- Zweedse huizen in Middelharnis? Leg uit.

Bekijk de foto's over wonen in de jaren '50.

- Welke apparaten zie jij in de keuken? Wat valt je op in de woonkamers?
- Wat vind jij van deze woningen? Maak een vergelijking met jouw huis. Noem 3 punten die je opvallen.

Werk de antwoorden uit en bewaar ze.

RESEARCH

Ga naar de haven van Middelharnis. Je gaat een monument onderzoeken dat iets te maken heeft met de historie van het havenkanaal in Middelharnis. Adres: Spuistraat 1-3 en het achtergelegen terrein.

3 Bekijk het monument van alle kanten en beantwoord de vragen:

- Wat voor gebouw was dit? Wie hebben hier gewoond?
- Waren deze mensen volgens jou rijk of arm? Hoe kun je dat zien aan dit monument?
- Maak foto's van opvallende elementen aan dit monument.
- Wat vertelt dit monument over de geschiedenis van het wonen rond het havenkanaal in Middelharnis?

4 Loop langs het havenkanaal. Bekijk de plattegrond van de bebouwing rond het havenkanaal.

- Wat zijn de grootste verschillen met nu? Noem er 3.
- Zie jij toekomst voor woningbouw langs het havenkanaal? Hoe en waar? Teken het op de plattegrond.

REDENEER

5 Maak een ontwerp voor een 'huis van de toekomst' langs het havenkanaal waarin de historie van het havenkanaal terug te vinden is.

- Teken het ontwerp met de hand, maak een collage of maak een digitaal ontwerp.
- Welke materialen gebruik je voor het 'huis van de toekomst'? Kun je duurzame en nieuwe materialen toepassen in je ontwerp?
- Hoe laat je de historie van de havenkanalen terugkomen in je ontwerp?

Wist je dat in het streekarchief van alles wordt bewaard over het verleden van Goeree-Overflakkee? Nieuwsgierig? Ga eens langs!